

56. ชื่อเรื่อง มองชายแดนใต้ผ่านเพลง (4) สมชายปัตตานี บทราพัน "โหยหาอดีต" จาก
ปลายด้ามขวาน

ผู้แต่ง สมัชชา นิลปัทม์

สถานที่พิมพ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. คณะวิทยาการสื่อสาร

ปี พ.ศ. 2556

ชนิดเอกสาร บทความ

ไม่ยากเห็น ... ยากจะเห็น

“ไม่ยากเห็น ... คนมาฆ่ากัน จับปืนถือมีดไล่ฟัน กันอีกเลย

ยากจะเห็น ... เหมือนดังเคย จับมือกอดคอกันเอ๋ย ที่เคยผ่านมา”

ท่อนฮุคของเพลงที่ “พิราบขาว” กระแทกกระทั้นอารมณ์และดึงให้น้ำตาของผู้ชมไหลรินเอ่อโดยไม่รู้ตัว บนเวทีประกวดไทยแลนด์ก๊อดทาเลนต์ (Thailand got talent season 3/2013: TGT) ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 3 ภาพของเด็กหนุ่มหัวฟูหน้าตาธรรมดาๆ พุดจาสำเนียงปากซ์ใต้สวมเสื้อยืดลายพรางทหารพร้อมกางเกงยีนส์ขาสั้น สะพายกีตาร์เข้ามาร้องเพลงในเวทีประกวดด้วยท่าทีดูซื่อๆ และจริงจัง จะว่าไปแล้วเขาอาจจะไม่ใช่คนหน้าใหม่ที่ไม่มีความรู้ประสบการณ์ด้านการทำงานเพลงเสียเลย ในพื้นที่นี้มีเดีย เขาเคยเป็นที่ผ่านหูผ่านตาของแฟนเพลงอยู่บ้างเพราะมีมิวสิกวิดีโอปรากฏอยู่ในยูทูบใช้ชื่อว่า “คุณชาย ไร่ลีลา” มีระบบให้ดาวน์โหลดเพลงเป็นเสียงริงโทนผ่านระบบค่ายมือถือ งานที่ผ่านมาดูเขาเป็นคนที่มีพื้นฐานด้านดนตรีและการเรียบเรียงเสียงประสานอยู่ในเกณฑ์ดี การแสดงมิวสิกวิดีโอด้วยตัวเองของเขาดูมั่นใจไม่เขินอายคล้ายมีพื้นฐานของการละคร ้วยรุ่นในปัตตานีหลายคนอาจคุ้นเคยกับเขาอยู่บ้างแต่อาจไม่ใช่แวดวงที่กว้างขวางนัก เด็กหนุ่มผู้นี้คลั่งไคล้ “เสก โลโซ” ถึงขั้นเคยอาสาชวนเครื่องให้เขามาเล่นนอกจากนี้ยังติดสอยห้อยตามได้เล่นเป็นวงเปิดให้คอนเสิร์ตในภาคใต้ได้อย่างสม่ำเสมอ บทเพลงของเขามีเค้าประพันธ์ประพาสอิทธิพลของ “เสก โลโซ” อยู่มาก รวมถึงบางเพลงก็กระโดดไปทาง “เอ้ สันติภาพ” ด้วยการโหมเสียงยานๆ แบบเพลงร็อกสายปากซ์ใต้

“สื่อสันนิบาต” ฉบับนี้จะพาผู้อ่านมารู้จักกับ “สมชาย นิลศรี” หรือ “สมชาย ปัตตานี” หรือที่ก่อนหน้านี้ท่านอาจเคยรู้จักเขา “ชาย ไร่ลีลา” เด็กหนุ่มจากอำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานีวัย 29 ปี ผู้เขย่าเวทีไทยแลนด์ก๊อดทาเลนต์ อันเป็นเวทีโชว์ที่มีชนชั้นกลางติดตามมากที่สุดเวทีหนึ่งของรายการโทรทัศน์ของประเทศไทย ให้กลับมาสนใจปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้อีกครั้ง เหตุใดเพลง “พิราบขาว” จึงทรงพลังถึงขั้นเรียกน้ำตาจากชนชั้นกลางในเมืองหลวงได้ เราจะลองมาอ่าน “ตัวบท” ที่ปรากฏในเทปบันทึกการถ่ายทอดสดทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีช่อง 3 ที่ออกอากาศเมื่อช่วงเย็นวันอาทิตย์ที่ 2 มิถุนายน 2556 ซึ่งถูกอัปโหลดขึ้นเว็บไซต์ในวันเดียวกัน เพจวิวในยูทูบของเขาที่ <http://www.youtube.com/watch?v=7ReD2DUfsaw> ในขณะนี้ยอดผู้ชมทะลุ 1,396,436 ไปแล้ว (เมื่อปลายเดือนมิถุนายน 2556) กลับมาปกป้องโพยภัยให้พวกฉันที่

“ผมต้องการเพียงแค่ร้องเพลงนี้ให้ทุกคนได้ฟัง แต่ลึกๆ ตอนประกวดก็แอบตื่นเต้น เพราะกลัวกรรมการกดไฟแล้วตนจะร้องเพลงนี้ได้ไม่จบ จริงๆ แล้วจะให้เราผ่านหรือไม่ผ่าน ตนก็ได้ชี้เรียสอะไร ก็ขอแค่ให้ตนร้องเพลงนี้ให้จบเท่านั้นพอ ยังไงขอให้ผมร้องให้จบเถอะ” สมชาย เผยความในใจช่วงท้ายของรายการถึงเข้าร่วมการประกวดเพลงครั้งนี้ด้วยเหตุผลเดียวเท่านั้น การตัดสินใจออกรายการตามที่เขากล่าวอ้างนั้น ได้ถูกบอกเล่าผ่านรายการเจาะข่าวเด่นโดย สรยุทธ สุทัศนะจินดา ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 หลังจากเรียกน้ำตาผู้คนในห้องส่งเวทีประกวด TGT โดยเล่าว่าเพลง “นกพิราบขาว” นั้นแต่งเมื่อประมาณ 4 ปีที่แล้ว จากความทรงจำเมื่อครั้งขณะจะไปรายงานตัวเป็นทหารกองประจำการ แต่ระหว่างทางไปแถวมัสยิดกรือเซะมีคนแจ้งว่าเกิดเหตุก่อการร้ายเกิดขึ้น มีการปะทะกันอย่างรุนแรง (28 เมษายน 2547) ทำให้เขากังวลว่าจะไปรายงานตัวไม่ได้ แต่ทันใดนั้นก็มีความมุสลิมที่พยายามจะช่วยเหลือคุณสมชายจนสามารถรายงานตัวทัน โดยที่เขาไม่หวังผลตอบแทนใดๆ เลย ซ้ำยังย้ำอีกว่าเมื่อถึงบ้านแล้วให้โทรศัพท์บอกเขาด้วย เพื่อจะได้ไม่ต้องเป็นห่วง ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้เขาซาบซึ้งใจในมิตรภาพระหว่างคนต่างศาสนิกเป็นอย่างมาก

“แม้จะเป็นชาวพุทธ แต่ก็ใช้ชีวิตอยู่กับเพื่อนๆ ชาวมุสลิมได้อย่างมีความสุขมาโดยตลอด ที่บ้านทำไร่ทำนา ส่วนมุสลิมจะออกเรือหาปลา พอตอนเย็นเลิกงานก็ไปมาหาสู่ เอาผลไม้ เอาปลาที่ทำมาได้มาแบ่งกัน” นี่คือการพบกันที่ “สมชาย” คุณเคยและประทับใจมาตลอดช่วงชีวิตของเขา

อยากจะเห็นเหมือนดังเคย ... แรงโหยหาอดีต ที่อาจไม่วันไหนคืน

“อยากจะเห็นเหมือนดังเคย จับมือกอดคอกันเอย เหมือนอย่างที่เคยผ่านมา”

คือถ้อยคำท่อนจบในบทเพลงของเขา คงอธิบายภาวะจิตสำนึกบางของของสมชายและเพื่อนร่วมชะตากรรมเดียวกับเขาและมีอาจปฏิเสธไม่ได้เลยว่า เนื้อหาง่ายๆ ของ “สมชาย นิลศรี” นั้นเขาโหยอดีตที่แสงงดงามของจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยิ่งนัก หลายถ้อยคำผ่านการสัมภาษณ์ทางโทรทัศน์สะท้อนสิ่งเหล่านี้อย่างชัดเจนว่า

“เราช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาตลอด ไปมาหาสู่กันทุกวัน เพื่อนผมเป็นอิสลามก็ยังคงสอนภาษาให้ผม ช่วยกันดำนา จับปลา แต่ตอนนี้แค่ไปทุ่งนาก็ไม่กล้าแล้ว ชาวนาทุกคนพากัน ผมคิดว่ามันไม่ใช่ภาพที่ควรให้เห็น พอผมกลับจากฝึกทหาร กลับมาก็ได้ยินข่าวว่า ช่างซ่อมมอเตอร์ไซค์แถวบ้านของผมถูกยิงตาย เพราะผู้ก่อความไม่สงบ ต่อมาก็เป็นคนที่เราเคยรู้จัก เคยเห็นหน้า สักพักเหตุการณ์ก็เริ่มโกลั้วตัวขึ้นเรื่อยๆ หลังจากนั้นไม่นานก็มีการพบนกพิราบสีขาว เพื่อสันติภาพไปรมายังสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผมก็เลยแต่งเพลงนี้ขึ้นมา” เราอาจพบชุดความคิดบางอย่างของเขาผ่านภาษาง่ายๆ ตรงไปตรงมา จากบทเพลงของเขา ประกอบขึ้นมาเป็นเนื้อเพลง การโปรย “นกกระดาศ” ในปลาย ปี 2547 ซึ่งยังคงกลายมาเป็นบุคลาธิษฐานในเนื้อเพลงของเขา ในการเป็นผู้บดเป่าทุกข์ภัยทั้งปวงให้กับผู้คนในทุกข์ยากและเรียกเอา “สันติภาพ” ที่เคยมีอันแสนประทับใจกลับคืนมา

“ผมอยากจะบอกว่าทุกชีวิตของทุกคนมีคุณค่า ค่าของตัวอยู่ไม่ได้อยู่ที่ตัวเราต้องมาทำร้ายกัน ชีวิตใครๆ ก็รัก มาจับมือถือนั่นทำมาหากินกันเหมือนเดิม หากินสุจริตกันดีกว่า หยุตฆ่า หยุตรบ สงบสบายแล้วจะอบอุ่น” สมชายกล่าวทิ้งท้ายก่อนจะจบการให้สัมภาษณ์ในรายการ “เรื่องเด่น เย็นนี้”

โดยจะพบว่า สิ่งที่เขา กำลังกล่าวถึงอาจเรียกได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ของการ “โหยหาอดีต” (Nostalgia) จาก “ประสบการณ์” ที่เขาพบพบมาตลอดชีวิต อาจเพราะอาการ “โหยหาอดีต” (Nostalgia) เป็นลักษณะของอารมณ์ความรู้สึก มันเป็นความ “ทรงจำ” ที่ไม่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ที่ต้องสัมพันธ์กับข้อเท็จจริงและหลักฐานอ้างอิง ภาพการณ์โหยหาเช่นนี้มาจากการรื้อฟื้นและนำเสนอภาพตัวแทน (Representation) ของความทรงจำในอดีต นำมาประกอบสร้างความหมายให้กับตัวเอง บนชีวิตของผู้คนๆ หนึ่งที่ต้องเผชิญกับความผันผวนในโลกสมัยใหม่ นัยหนึ่งมันเป็น ภาพของจินตนาการของโลกที่เราสูญเสียไปแล้ว (Imagination of a world we have lost) ซึ่งเขาต่างตระหนักดีว่ามันคงไม่สามารถที่หวนกลับไปหามันได้อีกดังเนื้อเพลงว่า

“ผู้คนไม่เข้าใจกัน ต่างเข้าใจกันคนละทาง ไม่สามัคคีเหมือนอย่าง ที่เคยเป็น”

แน่นอนว่าแม้มันเคยเป็นจริง แต่บัดนี้ความงดงามเหล่านั้นได้เหลือไว้เพียงความทรงจำและประสบการณ์ไว้ให้ระลึกถึง “พิราบขาว” ในบทเพลงของเขาจึงเป็นเพียงปรากฏการณ์ที่เป็น “การเรียกอดีตที่หายไปนี้ให้กลับคืน” (To call up a vanished past) ทั้งที่ลึกๆ สมชายก็รู้ว่า เป็นไปไม่ได้ ซึ่งตัวเขาตระหนักในสิ่งเหล่านี้ดี ความรู้สึกที่แสดงออกมาถึงความไม่เข้าใจถึงสาเหตุ ความรุนแรงที่มาพรากภาพความงามให้เปลี่ยนไป เป็นลักษณะที่เราทิ้งลงลิ้มไปว่าอดีตส่งผลอย่างไร ต่อปัจจุบัน บทเรียนจากอดีตคืออะไร กระนั้นเรายังไม่เข้าใจอะไรสักอย่างเกี่ยวกับอดีตถึงปัจจุบัน และตกอยู่ในอารมณ์อิหฺลัถิเหลือ ครึ่งๆ กลางๆ

“ทำไม ผมต้องถาม ได้แต่คิดคนเดียวว่า ทำไมอะไรอย่างนี้ ทุกอย่างบ้านเรามีพร้อม ทะเล บ้านเราน้ำใส หาเรือสักลำออกทะเล ทำไรทำนา อยู่กันสบายมีความสุขได้แต่ทุกวันมันเปลี่ยนไป เยอะ”

“อารมณ์ของเนื้อเพลงทุกถ้อยคำเป็นสิ่งที่ชาวใต้โหยหา สำหรับตนก็เพียงอยากจะได้บรรยากาศในวัยเด็กกลับมา และเชื่อว่าคนส่วนใหญ่ก็คงจะคิดแบบนี้เช่นกัน ถึงแม้ว่า ทุกวันนี้เราจะคุ้นชินกับการเป็นอยู่แบบนี้ แต่ลึกๆ แล้ว ก็อยากให้บ้านเกิดเรากลับมาสงบสุขเหมือนเดิม”

กลางที่เสียงตอบรับจากผู้ชมและกรรมการที่ท่วมท้น อาจเป็นภาวะชีวิตบรรยากาศที่ผันผวนของการเมือง ห้วงเวลาที่มีความขัดแย้งแตกต่างอย่างสูงทางประวัติศาสตร์ อนาคตได้จบสิ้นสุดลงไป แล้วต่อหน้าต่อตาของเขาหรืออาจอยู่ท่ามกลางภาวะสังคมที่กำลังอยู่ในการเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคน เมื่อนั้นมันจะออกมาเผยตัวและปรากฏตัวโดยที่เราไม่รู้ตัว ผ่านคำบอกเล่า ผลิตซ้ำ รวมไปถึงปฏิบัติการทางสังคมแบบต่างๆ ดังที่ นักคิดสายหลังโครงสร้างนิยมพูดถึงการโหยหาอดีตว่า มันคือเรื่องของประสบการณ์ของสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ (an experience of impossible) เราต่างถวิลหามัน เพราะในความเป็นจริงเราไม่สามารถที่จะย้อนกลับไปหามันได้อีก คงมีแต่การจำลองมันขึ้นมาใหม่ ทั้งเรื่องเล่าและความทรงจำแบบอื่นๆ ขึ้นมาเพื่อเข้าใจมัน

หากเราใช้มุมมองตามกรอบนี้ ก็พบว่าผู้คนที่มีโหยหาอดีตอาจไม่ได้มีแค่สมชาย แต่อาจมายถึงหลายๆ คนที่มีประสบการณ์ร่วมกันบนเวที TGT ซึ่งอาจรวมไปถึงกรรมการตัดสินอย่างคุณเบนซ์

พรชิตา ที่เธอกำลังคุยกับผู้ชายที่เธอก็คิดคล้ายๆ กับสมชาย ซึ่งหลายคนอาจจะตระหนักดีว่า “เราอาจไม่ได้กลับไปสู่ภวะนั้นอีก”

หลากหลายความหมายจากผู้ฟังเพลงของ “สมชาย” คำถามของผมต่อเพลงของสมชาย ที่เนื้อเพลงก็ดูเหมือนจะไม่มีอะไรซับซ้อน แต่เหตุใดเพลงของเขาจึงกระแทกใจคนได้มากมายขนาดนั้น ผมจึงทดลองพูดคุยกับนักศึกษาของผมโดยให้ฟังเพลงนี้ในคลิปบรรยากาศตอนวันที่เขาประกวด ร่วมกันสืบค้น โดยคนแรกเธอเป็นนักศึกษาไทยพุทธจากจังหวัดกระบี่ คนที่สอง เป็นนักศึกษามุสลิมจากประจวบคีรีขันธ์ คนที่สามเป็นนักศึกษามุสลิมจากพัทลุง คนที่สี่ เป็นนักศึกษามุสลิมจากจังหวัดยะลา พวกเขาคิดกันอย่างไร ลองมาฟังทัศนะของพวกเขาส่วนใหญ่ต่อเพลงนี้ครับ

คนแรก

“ฟังแล้วอินมากน้ำตามันจะไหล ขนมันลุกไปหมดเลย”

“ไม่คิดหรอกว่าเฟค (โกหก) รีเปล่า ก็ดูแล้วเหมือนมันออกมาจากข้างในของเขา”

“เขามาเวทีนี้คงมีความต้องการเรื่องเงินบ้าง อยากมีชื่อเสียง ก็เขายังไม่มีงานทำเลยนี่ ไม่ใช่ว่าคงไม่มาเวทีแบบนี้”

“หนูเคยแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบางกลุ่ม เขาบอกว่าเขาไม่ใช่คนไทย แต่หนูก็ไม่เข้าใจว่าในอดีตเขาก็เคยเป็นของเรา เคยแพ้วเรา แล้วเขาก็ยังยึดติดอยู่กับความคิดเดิมๆ แต่ทำไมเขายังไม่ยอมรับสักทีว่าเขาเป็นคนไทย”

“ฟังเพลงนี้แล้วพวกเขาจะรู้สึกตามที่คนแต่งต้องการมั้ย?”

คนที่สอง

“รู้สึกอินกับสิ่งที่เขาแสดงออกมา รู้สึกดีกับเขา เพราะเขามีพลัง มีความหนักแน่นเลยพาให้เราอินไปด้วย”

“ถ้าไม่เรียนสื่อมา หนูคงอินกับมันมากกว่านี้”

“แต่รู้สึกว้า คอมเมนต์เตอร์จะแปลกๆ เหมือนไม่ค่อยจะจริงใจ ดูมีวาระซ่อนเร้น”

“แต่หนูแอบปี๊กับเพลงเขามากๆ นะ ถ้าเขาเป็นผู้ที่สูญเสียจริง ก็ถือว่าเล่าเรื่องได้ดีมากๆ เลย”

“เรื่องที่เขาวาดอาจเป็นแค่จุดเล็กๆ ที่ปกติใครพูดอาจจะไม่มีใครได้ยิน เพราะหลายคนคงคิดว่าไม่ใช่เรื่องของเขาคงทำให้หลายๆ คนกลับมาสนใจปัญหาภาคใต้บ้าง”

คนที่สาม

“เนื้อหาเพลงมันก็คงดี ตรงประเด็นกับที่คนฟังอยากอยากให้เป็น คนมันก็เลยอิน”

“แค่มาเรียกร้องให้รักกัน แต่ถ้าไม่ได้เข้าใจกันจริงๆ มันก็ไม่ได้ช่วยอะไร”

“ไม่ค่อยเชื่อสักเท่าไร เพราะเรารับข้อมูลหลายด้าน เราเลยไม่เชื่อแบบที่เขาได้บอกมา”

“แต่ทำไมคนชมในสตูดิโอต้องร้องไห้ด้วย ไม่เข้าใจ”

คนที่สี่

“หนูอยากเป็นเหมือนในเพลง อยากให้กลับมาเหมือนเดิม”

“แต่ภาพออกมาดูไม่น่าเชื่อถือ เพราะไทยแลนด์กอดทาเลนท์ มีชื่อเสียงไม่ค่อยดีเรื่อง
การสร้างกระแส”

“น่าสนใจดี สามารถถ่ายทอดความรู้สึกออกมาได้ดี”

“คนในพื้นที่ก็รู้สึกอย่างนี้เหมือนกัน”

“ทำไมไม่พูดผ่านเวทีอื่น”

อ่านจากข้อมูลเร็วๆ เราจะพบว่า หลายคนรู้สึกคล้อยตามกับสารที่ปรากฏผ่านเนื้อหาและ
ท่วงทำนองกับเพลงนี้ ซึ่งดูเหมือนว่าเนื้อหาตัวบท อาจจะ “บางเบา” แต่บางทีมันก็ “โดน” ใจคน
ขณะที่หลายคนก็ยังลังเลกับ ท่าทีบางอย่างในรายการเช่นการความรู้สึกซาบซึ้งกับเพลงนี้เป็นพิเศษ
ราวกับถูกจัดวาง โดยส่วนหนึ่งอาจมาจากความน่าเชื่อถือของรายการ TGT ที่มักสร้างเหตุการณ์ให้
เป็นข่าวเพื่อกระตุ้นเรตติ้งให้กับรายการเมื่อปีที่แล้ว เพลงของสมชายเป็นเสียงเพรียกบนจุดยืนแบบ
“อุดมการณ์ชาตินิยมไทย” ซึ่งอาจทำให้ผู้ฟังที่มีจุดร่วมแบบเดียวกับเขาอาจมองไม่เห็นประเด็นอะไร
บางอย่างจากการเรียกร้องสันติด้วยวิธีการครั้งนี้ อาจเป็นการเรียกร้องสำหรับคนที่มิโลกทัศน์แบบ
“สังคมเดี่ยว” ดังเนื้อเพลงช่วงท้ายที่ว่า “ก็เราคนไทยด้วยกันทั้งนั้น” ซึ่งข้อท้าทายของเพลงนี้ก็คือ จะ
ทำให้ผู้ที่เห็นหรือมีสำนึกแตกต่างจากสังคมใหญ่อย่างที่นักศึกษาคนแรกได้แฉมพรายประสบการณ์
ของเธอให้ฟังนั้น จะเข้ามามีส่วนร่วมในสันติภาพนี้ด้วยกันได้อย่างไร หรือบางที “สันติภาพ” ในแบบ
ที่คุ้นเคยมีอาจเรียกกลับคืนมาได้อีก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเราสร้าง “สันติภาพ” ขึ้นมาใหม่ไม่ได้
หากลองตั้งใจรู้จักและเข้าใจมันอย่างจริงๆ จังๆ บนจินตนาการใหม่ มากกว่าความเคยชินเดิมๆ แบบ
นักศึกษาคนที่สามบอกมาก็อาจเป็นไปได้